

KATEGORIJA RODA - IZMEĐU MORFOLOGIJE I SINTAKSE

Kokoškov, Lana

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:156493>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

KATEGORIJA RODA – IZMEĐU MORFOLOGIJE I
SINTAKSE

LANA KOKOŠKOV

Split, 2023.

Odsjek za hrvatski jezik i književnost

Preddiplomski sveučilišni studij

**KATEGORIJA RODA – IZMEĐU MORFOLOGIJE I
SINTAKSE**

Studentica:

Lana Kokoškov

Mentorica:

izv. prof. dr. sc. Tanja Brešan Ančić

Split, rujan 2023.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Ukratko o povijesnom razvoju teorija i rasprava o podrijetlu roda	2
2.1. Početak rasprava o rodu u svijetu	2
2.2. Razvoj rasprava o rodu u hrvatskoj gramatologiji.....	3
3. Metode i ciljevi rada.....	4
4. Rodovi.....	5
4.1. Opis i dodjeljivanje roda imenicama u hrvatskom jeziku	5
4.2. Rod kao gramatička kategorija	7
4.3. Gramatički rod	8
4.4. Leksički rod	10
4.5. Referencijalni rod.....	10
5. Rezultati istraživanja	11
5.1. Određenje gramatičkoga roda zadanim imenicama	12
5.2. Sociološki aspekt rezultata	17
6. Odnos roda, gramatike i leksika	18
7. Zaključak.....	20
8. Sažetak.....	21
9. Summary	21
10. Literatura	22

1. Uvod

Tema je ovog završnog rada kategorija roda između morfologije i sintakse te ćemo na temelju toga u ovom završnom radu definirati pojmove gramatičkog, leksičkog i referencijalnog roda. Razmatrat ćemo odnos roda i gramatike, odnosno leksika te međusobnu povezanost navedenih pojmova. Povezat ćemo povijesni utjecaj na nastanak teorija i rasprava o podrijetlu roda i načinima na koje su se iste prvotno formirale u svijetu, a potom i na području Hrvatske. Također ćemo na temelju provedena istraživanja i dobivenih rezultata proučiti problematiku određenja gramatičkoga roda imenicama neregularna i kolebljiva roda. Za kraj ćemo iznijeti zaključke pomnijim proučavanjem ove teme. Uz to, smatramo da je važno napomenuti i samu ulogu jezikoslovaca, kako u promišljanju o navedenoj problematici, tako i u definiranju pojmova te razumijevanju istih koje kategorija roda zajedno sa sobom nosi. Cilj je ovog završnog rada potaknuti čitatelja na razmišljanje o pristupu pa i samoj upotrebi jezika kao refleksiji kulture koja konstruira određeni jezik (Breglec, 2015: 216).

2. Ukratko o povijesnom razvoju teorija i rasprava o podrijetlu roda

2.1. Početak rasprava o rodu u svijetu

Nakon prelaska s usmene na pisanu književnost pa na isti način sastavljanjem i formiranjem gramatika, sve se većim odmicanjem vremena počinje stvarati sve veći broj gramatika koje problematiziraju među ostalim i o rodu. Velik skup stvorenih gramatika potiče gramatičare različitih doba na promišljanje o rodu i njegovu određenju kod imenica. Prema tome dva osnovna principa određivanja gramatičkoga roda imenica razrađena su već u 5. st. pr. n. e. zaslugom sofista (Pišković, 2011: 33). Oni prvi princip vezuju uz rod i njegova formalna obilježja koja „zahtijevaju podudaranje među riječima u određenim sintaktičkim vezama“ dok drugi princip vezuju uz djelomično podudaranje gramatičkoga roda i prirodnoga spola (Pišković, 2011: 33). Također, antički se filozof Aristotel često povezuje s prvim principom jer je isti vrlo jasno istaknuo svoje mišljenje o razlikovanju spola od gramatičkoga roda i to na način da je rod imenica povezivao s njihovim formalnim obilježjima pri čemu je, kako navodi Baron (1986: 92), imenice klasificirao prema njihovu obliku, a ne prema karakteristikama njihovih referenata (Pišković, 2011: 36). Teoretičari i gramatičari u 18. i 19. st. odbacuju postojanje postavljenih navedenih antičkih principa. To razdoblje ujedno karakterizira „nazadovanje“ zbog pojave polemika o rodu te nastanka dviju glavnih teorija: spekulativne i empirijske. Teorije o rodu se suprotstavljaju jedna drugoj tako da prva teorija (spekulativna), čiji je predstavnik Grimm, zastupa tezu da se rod temelji na referencijalnom, prirodnom rodu prema kojem se poslije određuje je li neka imenica muškoga, ženskoga ili pak srednjega roda, dok s druge strane empirijska teorija, čiji je predstavnik Brugmann, zastupa tezu da se rod temelji na unutarjezičnoj zbilji (umjesto na izvanjezičnoj) te da funkcionira prema tim zakonitostima (Pišković, 2011: 33–35). Obje se teorije o podrijetlu i naravi roda odnose samo na imenice za neživo (Pišković, 2011: 77). Nadalje, spekulativnoj se teoriji priklanjaju Adelung, Klaić, ali i Anić koji je poznat po svom rječniku o kojem će više riječi biti poslije (Pišković, 2011: 41–42). Sličnu teoriju dalje razvija i razrađuje Jespersen (Jespersen, 1969: 247–254) navodeći kako je jezik muškaraca napredniji od jezika žena. Na taj način Jespersen, kao i njegovi prethodnici, jezik pokušava objasniti s obzirom na spol. On svoju teoriju temelji na sljedećim mislima: „muškarci su 'obnovitelji jezika i pokretači jezičnih promjena' jer izbjegavaju svakodnevne i banalne riječi te stalno tragaju za novim riječima; ženski je vokabular 'siromašniji' od muškoga, pa pri učenju stranoga jezika valja najprije čitati mnogo ženskih romana i tek na naprednijemu stupnju učenja posegnuti za tekstovima muškaraca; žene često ne završavaju rečenice jer počnu govoriti a da ne znaju što zapravo žele reći; žene doduše

čitaju brže nego muškarci, ali to nema nikakve veze s inteligencijom; žene govore više nego muškarci jer im je rječnik siromašniji, pa moraju govoriti više da bi objasnile ono što muškarci kažu puno sažetije; razlog je jezične inferiornosti žena činjenica da su vezane za domaćinstvo, što ne zahtijeva nikakve dublje misli“ (Pišković, 2011: 42). Brugmannova teorija ili preciznije rečeno empirijska teorija ne ostaje bez svojih pristaša kojih po brojnosti nije ništa manje od pristaša spekulativne teorije. Neki od pristaša empirijske teorije su: Wheeler te Lehmann koji ga neosporno slijedi u stopu, ali i Fodor iako se javno ne izjašnjava o identificiranju sa svojim prethodnicima (Pišković, 2011: 37–38).

2.2. Razvoj rasprava o rodu u hrvatskoj gramatologiji

U kontekstu hrvatske gramatologije jedna od važnijih povijesnih osoba među hrvatskim gramatičarima, a koju je izrazito bitno spomenuti jest Vjekoslav Babukić. Babukić zaslužuje posebno mjesto zbog uvođenja noviteta pri određenju roda kod imenica. Mnogi često kao i Pišković navode kao jedan od Babukićevih noviteta specifičnu kombinaciju imeničkih nastavaka u nominativu i genitivu jednine (Pišković, 2011: 50). Uz to, bitno je spomenuti i njegov doprinos problematici zbirnih imenica, kod kojih kako navodi Pišković, „postoji nepodudarnost između njihova gramatičkoga broja i broja u kojemu uz njih dolaze predikatne riječi“ (Pišković, 2011: 51). Ističe se i veliki značaj kojeg je ostavio pri zapažanju imenica koje mogu pripadati dvama sročnosnim razredima (imenice *vojvoda, vladika, poglavica, sluga* su u jednini muškoga roda i sklanjaju se prema muškom rodu dok imenice *vojvode, vladike, poglavice, sluge* su u množini ženskoga roda i sklanjaju se prema ženskome rodu) (Pišković, 2011: 51). Babukićev rad nastavlja Starčević i to na tragu prethodna otkrića o zbirnim imenicama. On uočava određena odstupanja pri određivanju roda zbirnih imenica odnosno u njegovim se određenjima može uočiti razlika između gramatičkoga i onoga referencijalnoga to jest semantičkoga roda. Jednostavnije rečeno, Starčević je uočio ne preklapanje tih dvaju rodova (Pišković, 2011: 48). Na Babukića se nadovezuje A. T. Brlić koji, također, kod tumačenja imeničkoga roda uključuje sklonidbenu paradigmu to jest odnos najmanje dvaju padeža. Najčešće se radi o nastavcima za nominativ i genitiv odnosno nominativnim i genitivnim dočetcima (Pišković, 2011: 52–53). Nadalje, Mažuranić gramatički rod naziva spolom, ali ga vrlo precizno opisuje i tumači. Govori o postojanju triju rodova (muškom, ženskom i srednjem) i triju brojeva (jednini, množini i dvojini), uz što ističe i postojanje srednjega roda ili semantičkoga ostatka (Pišković, 2011: 53–54). Pravila koja sve prethodno navedeno objašnjavaju glase: „Tri su spola: 'mužki, ženski i srednji iliti neznani'. (...)“

gramatički rod ne korespondira potpuno s referencijalnim rodom jer su 'u naravi živućih bitjah samo dva spola... muški i ženski'. Međutim u jeziku moraju postojati riječi 'koje neizvjestan spol ostavljaju' jer se nekim osobama i životinjama 'nemože razpoznati spol', dakle čovjek im ne zna spol 'ili neće da kaže' (Mažuranić, 1859: 33). Ova se pravila uvelike i danas koriste. Nastavljajući njihov rad, Divković dolazi do noviteta pri proučavanju imenica za životinje u kojima uočava razliku između tvorbenoga i leksičkoga roda. Ali isto tako za razliku od svojih prethodnika kao što su Babukić, Brlić, Starčević i Della Bella ne uočava distinktivnost nastavaka u imenica u genitivu jednine (Pišković, 2011: 58–59). Uz to, kao jedan od posljednjih, bitno je spomenuti i novitet odostražne sročnosti, danas poznate kao posebne vrste sročnosti. Tu je sročnost kod imenica uočio Florschütz, a ona se odnosi na sintaktičku pojavu slaganja „spone s predikatnom imenicom kad je subjekt jedna od pokaznih zamjenica to, ovo, ono i kad je subjekt u jednini, a predikatna imenica u množini“ (Pišković, 2011: 64). Ističemo kako su navedene teorije zajedno s njihovim pripadajućim objašnjenjima donesene na temelju pregleda obrade gramatičke kategorije roda i klasifikacije imenica u hrvatskim gramatikama koje su nastajale dugi niz godina već spomenutim polemiziranjem o različitim problematikama.

3. Metode i ciljevi rada

Ovim se završnim radom nastoji približiti tematika različitih vrsta rodova koji supostoje u hrvatskome standardnom jeziku, ali i problematika kategorije roda koja obuhvaća sve te vrste zajedno u jednu. S obzirom na to da je kategorija roda u hrvatskom standardnom jeziku kompleksna te obuhvaća više vrsta rodova (gramatički, leksički i referencijalni rod) od kojih je svaki specifičan na sebi svojstven način, mi ćemo ovim radom pokušati što jasnije i jednostavnije možemo svaki zasebno proučiti i maksimalno približiti. Kako je poznato da se rod provlači kroz sve grane jezikoslovlja, a naša se tema odnosi na morfologiju i sintaksu tako će se u ovome radu staviti fokus na te dvije usko vezane grane jezikoslovlja. Uz to, kako je tijekom moga studija zamijećeno da veći broj studenata ima problema s razlikovanjem vrsta rodova kao i određenjem roda pojedinih imenica tako se pretpostavlja da će slične probleme imati i ispitanici koji nisu kroatističkoga usmjerenja te se zbog toga ističe da se rad temelji na toj pretpostavci koja je rezultat spomenute opservacije. Za početak ćemo se upoznati s povijesnim razvojem različitih teorija vezanih uz rod koje su se prvotno pojavile u različitim dijelovima svijeta nakon čega su se proširile i na područje Hrvatske. Nakon toga će se pominje definirati vrste rodova poput gramatičkog, leksičkog i referencijalnog te će se proučiti

povezanost odnosno odnos roda, gramatike i leksika s ciljem upoznavanja kako same kategorije roda tako i gramatike hrvatskoga standardnog jezika. Također je bitno naglasiti da se ovim radom želi postići još jedan cilj, a taj je vezan uz poticanje na razmišljanje o već spomenutoj problematici koji kategorija roda sa sobom nosi. Nadalje, rad sadrži i novo istraživanje provedeno na dobno i spolno raznovrsnim ispitanicima po uzoru na provedeno istraživanje profesorice T. Pišković čime se ističe još uvijek prisutna problematika određenja roda kod imenica neregularna i kolebljiva roda (hibridne imenice, dvorodne imenice i epiceni) te relevantnost i suvremenost već prvotno spomenutog istraživanja. Na temelju toga, ovaj rad na neki način predstavlja i svojevrstan apel za nužnost pronalaska rješenja na probleme od kojih su neki i u radu spomenuti. Nadajući se da će se navedenim upozorenjem već nešto u budućnosti poduzeti u skladu s ovom problematikom kategorije roda, ističemo da je izrazito potrebno temeljitije proučavanje vrsta rodova, ali i imenica s ciljem lakša razlikovanja i određenja već spomenutih rodova čije je postojanje već dovoljno zanemareno u hrvatskom standardnom jeziku.

U ovom završnom radu opisać će se povijesni razvoj teorija i rasprava o podrijetlu roda potom će se nešto više reći o samoj kategoriji roda i rodovima koji tu istu kategoriju čine nakon čega će se fokus staviti na samu problematiku određenja gramatičkoga roda imenicama neregularna i kolebljiva roda. Također će u prilogu biti proučeni rezultati provedena istraživanja zajedno sa pripadajućim zaključcima koji su nastali na temelju pornijega proučavanja ove, izabrane teme.

4. Rodovi

4.1. Opis i dodjeljivanje roda imenicama u hrvatskom jeziku

Rod ili razred odnosno klasa se u hrvatskome jeziku može odrediti, ali i dodijeliti (Marković, 2018: 237). Prema tome bi određivanje roda bilo povezano s provjeravanjem „roda imenice na pridruženim joj pridjevskim riječima“ (npr. vidljivo u sintaktičkom slaganju imenice kao što je *učiteljica* s pridjevima poput *mlada* i *lijepa* – imenica i pridjevi imaju isti nastavak) (Pišković, 2011: 75). Suprotno tomu bi bilo dodjeljivanje roda imenici što podrazumijeva poznavanje roda određene imenice unaprijed odnosno prije uvrštavanja modifikatora određenoga roda imenici kojim bismo odredili rod imenici (Pišković, 2011: 75). Jednostavnije rečeno, određivanje roda znači da nekim imenicama stvarno 'pripada' neki rod odnosno njima se može odrediti rod dok dodjeljivanje roda znači da se nekim imenicama ne

može odrediti rod zbog čega im se isti i dodjeljuje. Prema tome, treba naglasiti kako je rod gramatička, a ne semantička kategorija unatoč tomu što podjela prema rodu ima mnogo semantičkih temelja (Marković, 2018: 237). Zanimljivo je istaknuti kako „kriterij podjele imenica na klase u jezicima s rodom može biti posve semantički, primjerice podjela imenica na one koje znače što živo i one koje označuju nešto neživo (npr. u algonkijskim jezicima u Sjevernoj Americi), no često su uz semantičke kriterije važni i formalni (fonološki ili morfološki). Primjerice, u hrvatskom je imenica *knjiga* ženskoga roda ne zbog svojega značenja, nego zato što pripada određenoj deklinacijskoj klasi (skupini imenica koje imaju nominativ jd. na *-a* i genitiv jd. na *-e*, itd.)“ (Hrvatska enciklopedija). Također, za prethodno navedeno kao još jednu odličnu potkrepu možemo za primjer uzeti mogućnost dodjeljivanja roda posuđenim i izmišljenim imenicama. Na temelju toga, zaključujemo da postoji model prema kojem se dodjeljuje rod imenici/imenicama kojima se koriste svi izvorni govornici. Isti model im omogućava da uopće ili pak rijetko kad pogriješe (Pišković, 2011: 75). Naime, već spomenuti mehanizam dodjeljivanja roda imenica ne funkcionira na način da su rodovi dodjeljeni imenicama već da su imenice dodjeljene rodovima (Pišković, 2011: 76). Uz to, isti mehanizam dodjele roda ovisi i o dvama kriterijima: značenju imenice te obliku imenice. Iz toga slijedi razlika između semantičkoga i formalnoga rodnog sustava. Nadalje, semantički rodni sustav može biti strogi semantički sustav ili pretežni semantički sustav. Strogi se semantički sustav razlikuje jer je prema njemu rod svih imenica strogo određen značenjem imenice što znači da ga njezin oblik uopće ne zanima odnosno rod ne ovisi o obliku (Pišković, 2011: 76). Ostali formalni rodni sustavi mogu biti fonološki ili morfološki. Prema fonološkom rodnom sustavu se imenicama dodjeljuje rod na osnovi barem dva imenička oblika ili pak cijele sklonidbe (Pišković, 2011: 76–77). Prema tome nužno slijedi da „u svakome jeziku postoje imenice koje označavaju živa bića“ te koje čine semantičku jezgru dok ostale čine semantički ostatak (Pišković, 2011: 77). Imenicama koje čine semantičku jezgru rod se isključivo određuje spolom referenta. Zanimljivo je da se semantički kriteriji za određivanje roda u različitim jezicima razlikuju. Stoga je za svaki jezik najprije nužno proučiti semantički kriterij. Na primjer, u hrvatskom jeziku kao trorodnom sustavu semantički kriteriji za živo su: živo – neživo i muško – nemuško dok imenice za neživo mogu biti uz ženski i muški rod također i srednji rod (Pišković, 2011: 78). Izdvajamo zanimljivost prema kojoj od tisuću najčešćih imenica u hrvatskom jeziku samo dvadeset i jedna pripada semantičkoj jezgri od čega su čak sedamdeset i četiri imenice muškoga roda, a samo sedamnaest je ženskoga roda (Pišković, 2011: 83).

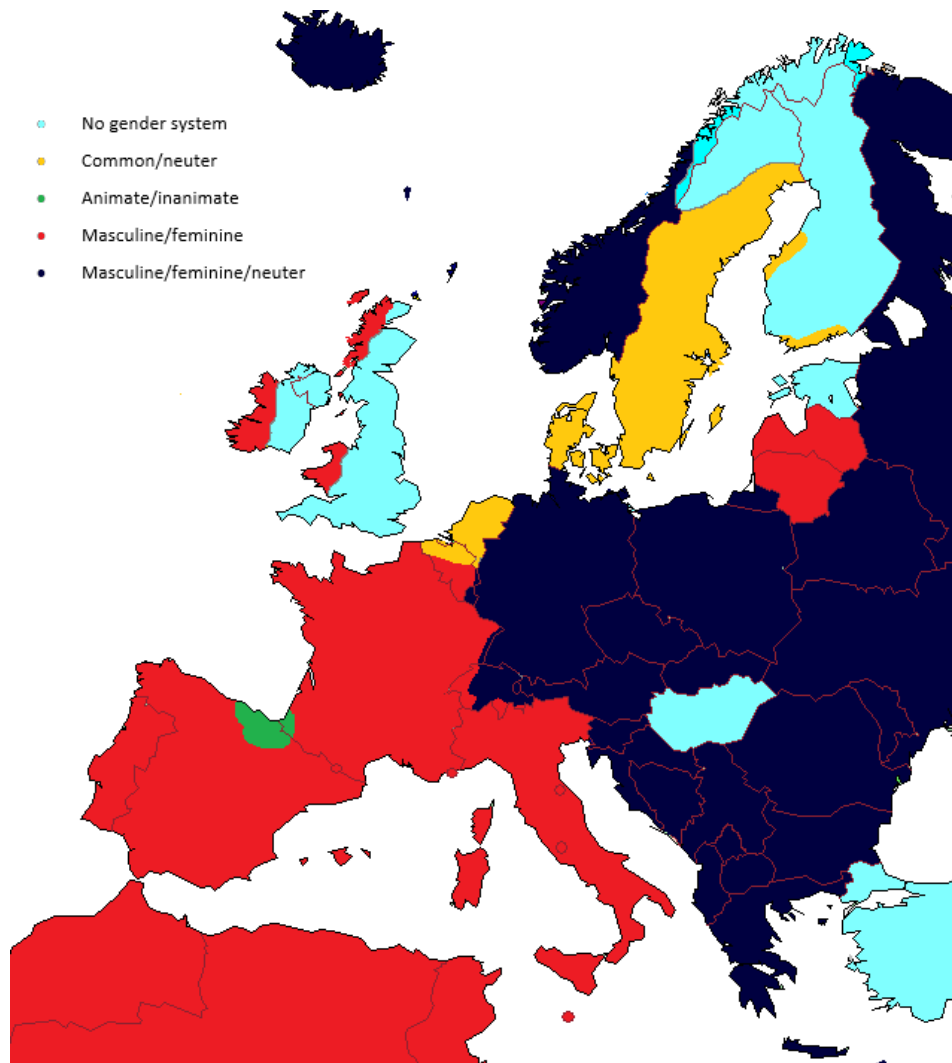
4.2. Rod kao gramatička kategorija

Pojam roda kao gramatičke kategorije koja je svojstvena 21. stoljeću nije oduvijek postojala kao takva već je rezultat dugog i nimalo jednostavnoga procesa koji se razvijao još od vremena antike. O teorijama i raspravama o podrijetlu roda bit će nešto više riječi u nastavku. Kao prvu i jednu od bitnijih činjenica ističemo da rod kao gramatička kategorija nije isto što i sklonidbena vrsta. Neupitno je da su obje kao kategorije nužne kako za opis velikoga broja imenica, osobito onih kolebljiva roda među koje ubrajamo hibridne imenice, dvorodne imenice, epicene i defektivne imenice, tako i zbog toga što svaka kategorija sadrži drukčije informacije o imenici (Pišković, 2011: 25, 135). Marković (2018: 238) prethodno navedeno potvrđuje sljedećim rečenicama i spomenutim primjerom: „(...) zasad budi rečeno da su imeničke deklinacijske vrste i imenički rod različite kategorije – hrvatske imenice *mama* i *tata* pripadaju istoj imeničkoj vrsti (vrsti *e*), ali su različitih rodova. To nije ništa neobično, takvih slučajeva u jezicima ima. O samu pak jeziku ovisi koja će podjela kao vršna u gramatičkom opisu biti prikladnija; u hrvatskome je to sasvim sigurno sklonidba, podjela imenica prema njihovoj morfologiji.“ Nadalje, Dahl (2004: 202) ističe da rodu kao gramatičkoj kategoriji u prilog ide i njegova neosporna povezanost s mehanizmom provjere grešaka poznatim još i pod nazivom *error-checking mechanism*. Navedena je povezanost vidljiva u ponavljanju istih gramatičkih morfema na različitim riječima pridruženima imenici poput pridjeva i glagola (Pišković, 2011: 32). Rod se nerijetko definira i kao sekundarna gramatička kategorija zbog njegova izostanka u nužnosti za funkcioniranje jezika nasuprot postojanju neophodnih kategorija za funkcioniranje jezika poput primarnih gramatičkih kategorija kao što su vrste riječi te funkcionalnih kategorija kao što su predikat, subjekt i objekt (Pišković, 2011: 29). I za kraj, kada se pitamo zašto ima toliko vrsta rodova i zašto ih upravo tako dijelimo, navodimo Markovićevo rješenje u kojem se ističe sljedeće: „Da ne bi u tome bilo nikakve zabune, pitanje smisla postojanja roda (odakle uopće rod i čemu on služi?) jedno je od zahtjevnijih i zanimljivijih jezičnih pitanja uopće. Pitanje pak o tome kako se imenice okupljaju u rodove jednako je tako zahtjevno i zanimljivo, odnosno nipošto nije lako kazati zašto je u hrvatskome *hrast* roda *x* (koji rod *x* mi zovemo *muškim*), zašto je *bukva* roda *y* (koji rod *y* mi zovemo *ženskim*), zašto je *drvo* roda *z* (koji rod *z* mi zovemo *srednjim*, a u latinskoj tradiciji bio je *neutrum*, odnosno ni muški ni ženski). Ako je rodova u jeziku više, i kurioziteta će biti više“ (Marković, 2018: 239).

4.3. Gramatički rod

Prema Markoviću (2018: 238–239) možemo zaključiti kako je u svijetu opće poznata činjenica da postoje jezici bez rodnih sustava i s njima, a njihovu rasprostranjenost u europskim državama možemo vidjeti na karti koja slijedi:

Slika 1. Karta Europe s podjelom na jezike bez rodnih sustava i s njima

Prema karti vidimo glavnu podjelu jezika na one bez rodnih sustava (kod tih jezika ne postoji razlika između muškoga, ženskoga i srednjega gramatičkog roda već su sve imenice istoga gramatičkog roda) i na one s rodnim sustavima (kod tih jezika postoji razlika između muškoga, ženskoga i srednjega gramatičkog roda, a jedina je razlika u nazivima gramatičkih rodova i njihovoj podjeli na skupine poput podjele na živo i neživo ili podjele na ženski i muški

rod bez postojanja srednjega roda i sl.). Nadalje, uočavamo kako najveći dio Europe zauzimaju jezici s rodnim sustavima. Iz toga slijedi da cijeli zapadni dio Europe (države: Portugal, Španjolska, Francuska i Italija) predstavljaju jezici s rodnim sustavima koji razlikuju samo muški i ženski gramatički rod dok većinski dio istočnog dijela Europe izuzev Skandinavije te cijeli dio Balkana izuzev Mađarske predstavljaju jezici s rodnim sustavima koji razlikuju muški, ženski i srednji gramatički rod što je prema Hrvatskoj enciklopediji naslijeđeno iz indoeuropskih prajezika. Navedenu podjelu jezika s rodnim sustavima proširujemo i Markovićevom podjelom jezika na jezike s: dvama rodovima (francuski, hausa, algonkijski jezici u Americi npr. odžibva, neki kavkaski jezici npr. tabasaranski), trima (hrvatski, latinski, njemački, dravidski jezici npr. tamilski), četirima (djirbal, većina kavkaskih jezika, laički) pa sve do desetak-dvadesetak i više rodova (Marković, 2018: 238). Također, Breglec (2015: 208) navodi kako neki od jezika koje smo već spomenuli, a koje ubrajamo u potonje su: latinski, njemački i hrvatski jezik te da je u takvim jezicima rod „jedna od gramatičkih kategorija jezika“ koji se dalje dijeli na: muški, ženski i srednji rod. S druge strane, prema Markoviću (2018: 237), Charles Hockett definira rod kao „kategoriju koju prepoznamo prema slaganju pridjevske tj. modifikatorske riječi s imenicom.“ Tako, za navedeno određivanje kategorije roda u jeziku govornici najčešće koriste modifikatorske riječi poput pridjeva (*moj, moja, moje*) ili zamjenica (*ovaj, ova, ovo*) te u njihovom odabiru za određenu imenicu rijetko kada griješe (dok se kod imenica npr. *mama* i *tata* ne slože odgovarajući modifikatori poput *moja* i *moj* ne zna se kojega su roda imenice *mama* i *tata*). Lingvisti su proučavanjem otkrili da se ipak, u nekim slučajevima poput imenica stranoga podrijetla, kod govornika potkrade pogreška (u hrvatskom se standardnom jeziku kaže *ovaj finale* iako govornici često kažu *ovo finale*), (Pišković, 2012: 62). U svakodnevnom govoru, izvorni govornici ne razmišljaju o gramatičkome rodu već njegovo postojanje uzimaju kao nešto urođeno što i sama Pišković navodi, u djelu *Hrvatski gramatički rod kao kulturem*: „Van Berkum ističe da je rod u svakodnevnome jeziku toliko 'nenametljiv' da izvorni govornici često uopće 'nisu svjesni da njihov jezik ima gramatički rod'; ako ga i jesu svjesni, tada se radi o njegovoj referencijalnoj kategoriji (to jest o spolu referenata), a ne o onoj gramatičkoj“ (Pišković: 2012: 61). Zanimljivo je istaknuti i eksperiment profesorice Tatjane Pišković koja je provela anketu među studentima kroatistike i germanistike Filozofskog fakulteta u Zagrebu. U anketi je koristila dvije imenice *groko* i *dekale*, a cilj joj je bio odrediti gramatički rod izmišljenih imenica. Svi su ispitanici, bez pogreške i bez razlike, uz izmišljene imenice koje završavaju na -a i -ost naveli ženski rod, a uz imenice koje završavaju na -ar i -ič naveli muški rod te uz imenice koje završavaju na -lo i -stvo naveli srednji rod. Na zadanoj imenici *groko*, 57,5 % ispitanika je navelo muški rod vodeći se imenima *Roko* i *Maroko*, a 42,5

% srednji rod prema imenici *oko*. O ovom bi se eksperimentu dalo još raspravljati i još ga dugo usavršavati jer su izmišljenim imenicama ispitanici gramatički rod određivali pomoću već poznatih imenica i njihovih nastavaka što nije u svim slučajevima baš najtočnije rješenje (Pišković, 2012: 63–66). Također, bitno je naglasiti da jedan te isti sadržaj različitih imenica može imati, bez obzira na značenje, više rodova, a kao primjer možemo navesti mlado žensko biće koje može biti iskazano u svima trim rodovima: *lijepa djevojka*, *lijepo djevojče* i *lijep djevojčuljak* (Breglec, 2015: 207).

4.4. Leksički rod

Hrvatski jezik kao jezik s rodnim sustavom ima i semantičku jezgru i semantički ostatak. Za daljnje razumijevanje potrebno je razlikovati navedena dva pojma. Semantička jezgra obuhvaća parne imenice za živa bića što znači da su to parovi imenica koje označavaju mušku i žensku jedinku (*čistač – čistačica*, *pekar – pekarica*), odnosno mužjaka i ženku (*lav – lavica*, *vuk – vučica*). U semantički ostatak ulaze neparne imenice za živa bića (dijete, kumče, lopov, budala, lane, vrana) i sve imenice za neživo. Hellinger-Bussman proširuju kategoriju rodova, uz već poznat gramatički rod, uvode i imenuju leksički i referencijalni rod. Tako, leksički rod definiramo kao „postojanje posebnih leksičkih jedinica za svaki spol, što znači da je leksički rod povezan s izvanjezičnim odrednicama muško i žensko kodiranima u leksičko značenje imenica“ (Breglec, 2015: 209). Dalje se leksički rod dijeli na: anaforički, tvorbeni i supletivni rod. Anaforički se rod odnosi na osobni i neosobni oblik zamjenice (*on*, *ona*, *ono* : *koji*, *koja*, *koje*), tvorbeni se rod odnosi na imenice različitih rodova koje se izvode iz istog korijena (*mačak – mačka – mače*) te se supletivni rod odnosi na rodne parnjake iz semantičke jezgre koji imaju različite korijene (*jelen – košuta – lane*). Uz parne imenice za živa bića koje su rodno određene, postoje i neparne imenice za živa bića koje se suprotstavljaju navedenima zbog svoje rodne neodređenosti jer se ista leksička jedinica odnosi na oba spola (*budala*, *osoba*, *ubojica*) (Breglec, 2015: 210).

4.5. Referencijalni rod

Kao treću kategoriju roda, od iznimne je važnosti potrebno istaknuti referencijalni rod koji identificira referenta kao muško, žensko ili srednje. On se odnosi na imenice iz semantičke jezgre kao i leksički rod. Oba roda, i leksički i referencijalni, pomažu u što preciznijem

određivanju naravi imenica (Breglec, 2015: 209–210). U hrvatskome se jeziku pripadnost imenica semantičkoj jezgri definira pomoću sljedećih obilježja: [+živo], [+spolno diferencijabilno], [+muško] i [+žensko] (Breglec, 2015: 210). Također, spomenuta su dva roda neovisna o gramatičkom rodu. Sve spomenuto možemo primijeniti na primjerima: *mačka*, *djevojče* i *jastuk*. U imenici *mačka* uočavamo ženski gramatički rod (*ova mačka*), leksičku odrednicu [+žensko] i referenta ženskoga spola. Onda, imenica *djevojče* srednjega je gramatičkog roda (*ovo djevojče*), ima leksičku odrednicu [+žensko] i označava referenta ženskoga spola. I na kraju, imenica *jastuk* muškoga je gramatičkog roda (*ovaj jastuk*), ali mu nedostaju ostala obilježja za određivanje naravi. U ovom primjeru, nedostaju i leksička i referencijalna kategorija roda. Zaključujemo da je dovoljno da nedostaje jedna kategorija roda da bi imenicu svrstali u semantički ostatak.

5. Rezultati istraživanja

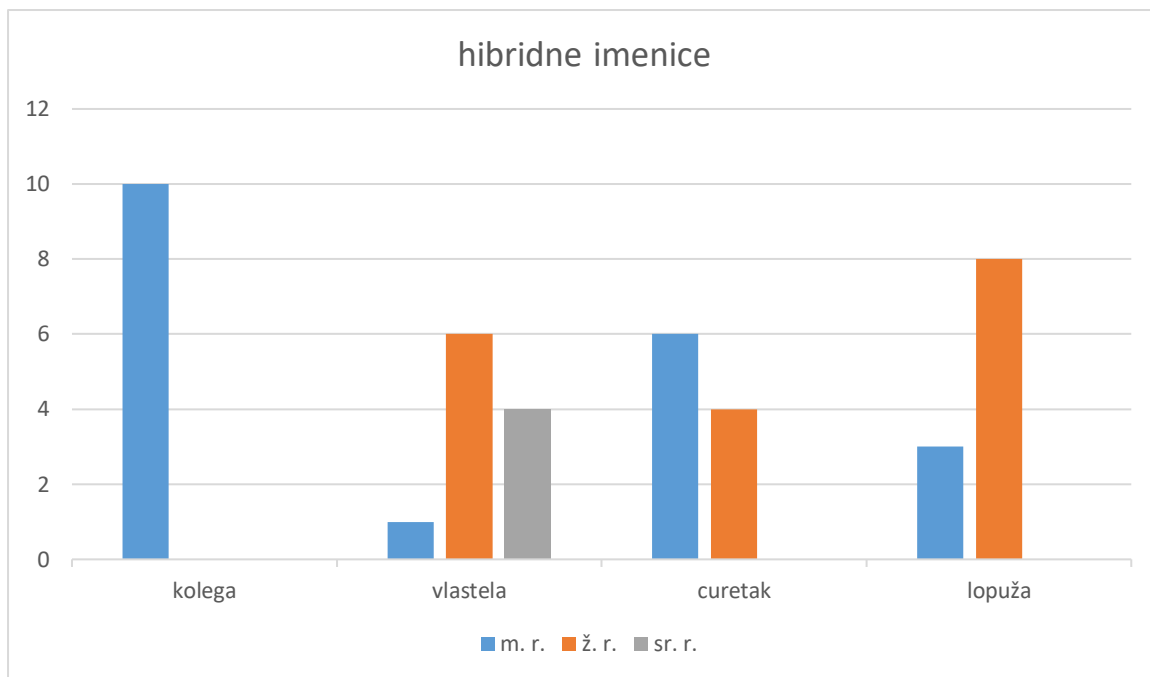
Kako bismo istaknuli važnost poznavanja roda kao kategorije u gramatici hrvatskoga standardnog jezika odlučili smo da bi bilo korisno napraviti istraživanje o tome kako govornici hrvatskoga standardnog jezika percipiraju kategoriju roda s obzirom na morfologiju i sintaksu. Da bismo dobili rezultate koje bismo potom mogli proučiti za početak je bilo potrebno napraviti anketu. Odlučili smo da će se u anketi ispitivati gramatički rod na zadanim imenicama te načini pomoću kojih se došlo do finalnih rezultata. Naime, istraživanje je osmišljeno po uzoru na istraživanje T. Pišković koje je provedeno među studentima kroatistike i germanistike Filozofskog fakulteta u Zagrebu, u anketi su korištene dvije imenice *groko* i *dekale*, a cilj je bio odrediti gramatički rod tih izmišljenih imenica. Na temelju toga, naše se istraživanje provelo na deset dobno i spolno različitih ispitanika, šest osoba ženskoga spola i četiri osobe muškoga spola. Naglasimo da se može isključiti bilo kakva mogućnost postojanja pristranosti jer se nijedno od ispitanika ne bavi kroatistikom. Prije sama istraživanja, ispitanici su upoznati s ciljem istraživanja te su dali dopuštenje da se njihovi odgovori na postavljena pitanja mogu koristiti u relevantnom radu za potrebe završnog rada preddiplomskog studija Hrvatskoga jezika i književnosti. Istraživanje se sastojalo od dva dijela koja su se odnosila na gramatički rod hibridnih imenica, dvorodnih imenica i epicena. Kako se radi o specifičnim vrstama imenica tako je očekivano da će rezultati biti brojni i vrlo raznoliki. Također, bitno je istaknuti da neki ispitanici navode i više od jednoga odgovora stoga je kod pojedinih imenica obilježeno i više odgovora (pripazi: na deset ispitanika nije za svaku imenicu obilježen samo jedan odgovor).

Kao što se i istraživanje sastojalo od dva dijela tako se i anketa sastojala od dva zadatka u kojima su ispitanici trebali odrediti, za svaku imenicu zasebno, prvo gramatički rod, a potom objasniti način kojim/a su se koristili da bi došli do konačnog rješenja. Anketa je provedena pomoću elektroničnog dokumenta koji je poslan svim ispitanicima. Na temelju toga, smatramo da bi dobiveni rezultati mogli jednim dijelom prikazati trenutno stanje poznavanja gramatičkoga roda kod govornika hrvatskoga standardnog jezika.

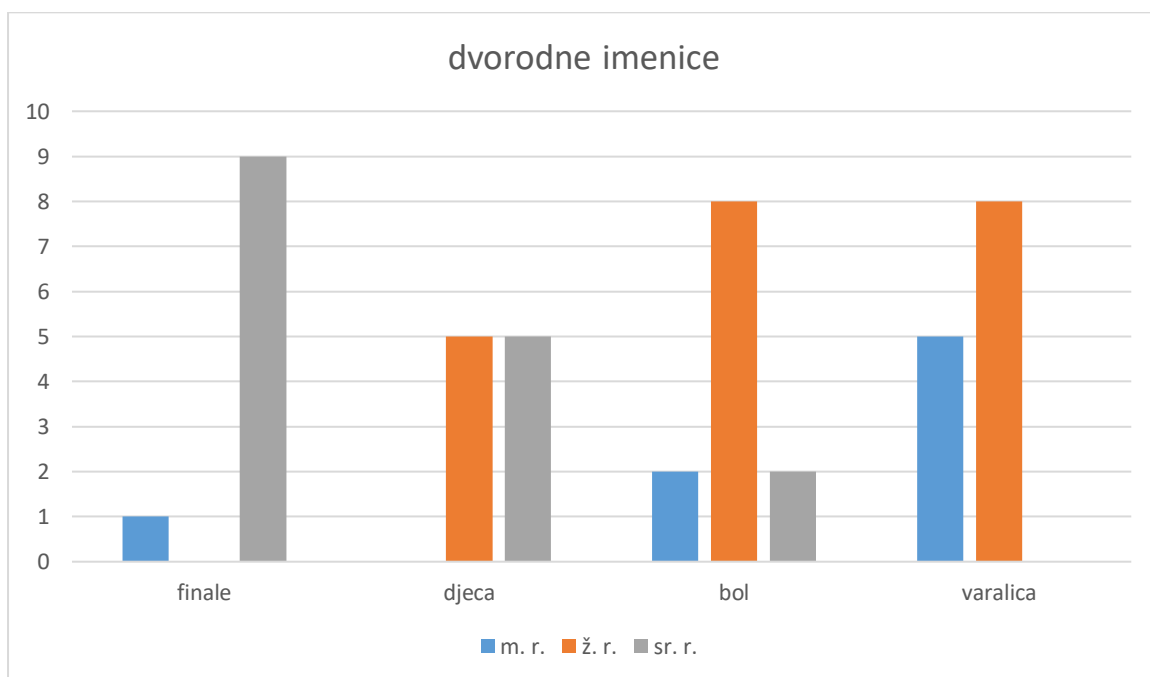
5.1. Određenje gramatičkoga roda zadanim imenicama

U prvom dijelu istraživanja fokus je stavljen na određenje gramatičkoga roda u zadanih imenica. Ispitanici su prema tome dobili po četiri primjera iz svake skupine od triju vrsta imenica (hibridne imenice, dvorodne imenice i epiceni). Zadatak im je bio da odrede gramatički rod imenica uz obrazloženje načina kojim/a su se koristili da bi došli do finalnih odgovora. Prema tome, jedni ispitanici rod određuju prema pripadnosti sklonidbenoj vrsti odnosno prema nastavku kojemu potom dodaju modifikator muškoga, ženskoga ili srednjega roda te se odlučuju za gramatički rod kod kojega uočavaju slaganje oblika imenice s modifikatorom dok drugi, rod određuju prema značenju imenice pri čemu izravno gramatički rod poistovjećuju s referencijalnim rodом. Imenice koje su korištene u navedenom zadatku su sljedeće: *kolega* (m. r.), *vlastela* (ž. r.), *curetak* (m. r.), *lopuža* (m. r.), *finale* (m. r. i sr. r.), *djeca* (sr. r.), *bol* (m. r. i ž. r.), *varalica* (m. r. i ž. r.), *mladež* (ž. r.), *ikona* (ž. r.), *supermodel* (m. r.) i *Ekscelencija* (ž. r.) (Pišković, 2011: 135-165). Naglasimo da je autorica ankete rod odredila temeljem modifikatorske riječi (zamjenice ili pridjeva) za sve prethodno navedene imenice. Kako se radi o specifičnim vrstama imenica tako je očekivano da će rezultati biti brojni i vrlo raznoliki. Također, bitno je istaknuti da neki ispitanici navode i više od jednoga odgovora. Jednostavnije rečeno, neki ispitanici zbog neodlučnosti u značenje imenice ili zbog spoznaje o određenoj imenici navode i ženski i muški rod (takve imenice su: *finale*, *bol* i *varalica*) ili se pak samo opredjeljuju za srednji rod (takve imenice su: *vlastela*, *djeca*, *bol*, *mladež*, *ikona*, *supermodel* i *Ekscelencija*). Zbog preglednosti, dobivene rezultate iznosimo u trima grafikonima koji slijede:

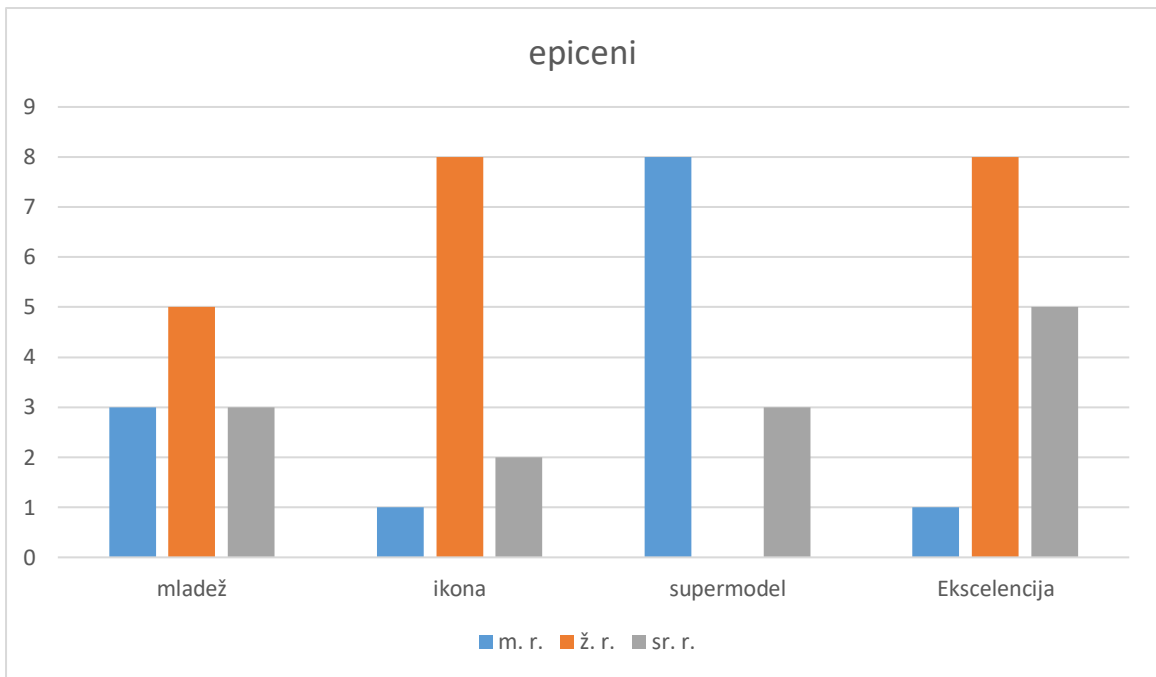
Graf 1. Prikaz podjele hibridnih imenica (određenih prema Pišković, 2011: 137, 140) po gramatičkim rodovima prema ispitanicima

Graf 2. Prikaz podjele dvorodnih imenica (određenih prema Pišković, 2011: 156–159) po gramatičkim rodovima prema ispitanicima

Graf 3. Prikaz podjele epicena (određenih prema Pišković, 2011: 161–162) po gramatičkim rodovima prema ispitanicima

Prema **Grafu 1.** za prvu su se imenicu *kolega* svi ispitanici bez razmišljanja opredijelili za muški rod dok je mišljenje oko roda za ostale imenice podijeljeno. Za drugu imenicu *vlastela* jedan ispitanik navodi da se radi o imenici muškoga roda, šest ispitanika ženskoga roda te četiri ispitanika srednjega roda. Razlika se sastoji u tome što ispitanici razmišljaju o značenju imenice. Kako u samom značenju imenice nije jasno definirano radi li se o osobama muškoga ili ženskoga spola ili o osobama oba spola tako nastaje i dvoumljenje iz kojega proizlazi i razlika u mišljenju to jest odgovorima. Za treću imenicu *curetak* šest ispitanika navodi da se radi o imenici muškoga spola dok četiri ispitanika navode da se radi o imenici ženskoga spola. Svi ispitanici ističu kako je riječ o imenici koja prema značenju predstavlja osobu ženskoga spola, ali razlika se sastoji u tome što ispitanici razmišljaju uz značenje imenice i o obliku imenice koja ovaj put ne završava vokalom već nultim morfemom čime se zbunjenost pri određenju roda povećava jer su značenje i oblik u suprotnosti. Za posljednju, četvrtu imenicu *lopuža* tri ispitanika navode da se radi o imenici muškoga roda dok čak osam ispitanika navodi da se radi o imenici ženskoga roda. Razlika se sastoji u tome što ispitanici ponovno razmišljaju o značenju imenice. Kako u samom značenju imenice nije jasno definirano radi li se o osobi muškoga ili ženskoga spola tako nastaje i dvoumljenje iz kojega proizlazi i razlika u mišljenju to jest odgovorima. No, vidljivo je da je u ovom slučaju pri konačnom odabiru, za razliku od imenice *curetak*, prevladao sam oblik imenice koji završava vokalom. Stoga, kada je rezultat vezan uz

oblik imenice napominjemo da je riječ o slaganju imenice s modifikatorskom riječi (*ovaj curetak – ova lopuža*).

Prema **Grafu 2.** za prvu su se imenicu *finale* skoro svi ispitanici složili da je imenica srednjega roda osim jednog ispitanika koji je naveo da se radi o imenici muškoga roda. Svi su ispitanici imenici određivali rod pomoću modifikatorske riječi uključujući i ispitanika koji je imenici odredio muški rod. Za drugu imenicu *djeca* polovica, pet ispitanika, navodi da je riječ o imenici ženskoga roda dok druga polovica, drugih pet ispitanika, navodi da je riječ o imenici srednjega roda. Ispitanici se ovaj put, kao i kod prethodne skupine imenica, hibridnih imenica, vode prema načelu slaganja s modifikatorskom riječi (u slučaju ženskoga roda) ili po značenju imenice prema kojoj ne mogu sa sigurnošću ustanoviti odnosi li se imenica na osobe muškoga ili ženskoga spola ili pak osobama oba spola (u slučaju srednjega roda). Kod treće se imenice *bol* ponovno pojavljuju različiti odgovori. Dvoje ispitanika navodi da je imenica muškoga roda potom osmero da je ženskoga roda i opet dvoje da je srednjega roda. Ispitanici se vode već spomenutim pravilima pri određivanju roda dok samo jedan ispitanik ističe kako postoji razlika u značenju između boli u muškome rodu i boli u ženskome rodu, ali je nesigurna oko toga koja što točno označava (m. r. – fizička bol, ž. r. – psihička bol). Za posljednju, četvrtu imenicu *varalica* četvero ispitanika navodi da je imenica muškoga roda i osam ispitanika navodi da je imenica ženskoga roda. Ispitanici se vode istim pravilima kao i do sada, slaganjem imenice s modifikatorskom riječi ili značenjem imenice na način da imenica može predstavljati i osobu muškoga spola i osobu ženskoga spola.

Prema **Grafu 3.** zaključujemo da su dobiveni rezultati za epicene, za razliku od prethodne dvije skupine imenica (hibridne i dvorodne imenice), najrazličitiji. Svi su rezultati dobiveni na način da su ispitanici razmišljali ili o obliku imenice ili o značenju imenice prema kojem nisu mogli sa sigurnošću odrediti radi li se o osobama muškoga ili ženskoga spola ili osobama oba spola. Naime, za prvu imenicu *mladež* pet ispitanika navodi da je riječ o imenici ženskoga roda dok se troje ispitanika odlučuje za muški rod te troje ispitanika za srednji rod. Za drugu imenicu *ikona* čak osmero ispitanika navodi da je imenica ženskoga roda, dvoje ispitanika srednjega roda dok samo jedan ispitanik muškoga roda. Naglasimo da ispitanici najčešće navode srednji rod kao rezultat zbog toga što nisu sigurni u spol osobe/a koje neka imenica svojim značenjem označava (najčešće se radi o imenici koja svojim značenjem može predstavljati i osobu

muškoga i osobu ženskoga spola poput imenica *ikona* i *supermodel* ili imenici koja svojim značenjem predstavlja skupinu osoba poput imenice *mladež*). Za treću imenicu *supermodel* osmero ispitanika navodi da je imenica muškoga roda dok troje ispitanika ističe srednji rod. Kod ove je imenice ponovno prisutan srednji rod kao rješenje upravo zbog već spomenutog razloga. Za posljednju, četvrtu imenicu *Ekscelencija* jedan ispitanik navodi da je imenica muškoga roda zbog značenja imenica, osmero ispitanika navodi ženski rod zbog oblika imenice koji se slaže s odgovarajućom modifikatorskom riječi i petero ispitanika navodi srednji rod također zbog značenja imenice odnosno neodlučnosti u spolu osobe koju imenica označava ili pak zbog neznanja o tome radi li se o imenici muškoga ili ženskoga roda.

Proučavajući dobivene rezultate možemo potvrditi pretpostavljenu tezu da gramatički rod kao jedan od važnih segmenata kategorije roda i nije baš tako jednostavan pojam za razumijevanje kao što ga se nerijetko smatra. Isto potvrđuje i činjenica koju su ispitanici tijekom istraživanja nekoliko puta naveli te samim time potvrdili, a ta se odnosi na težinu u odabiru pripadajućega gramatičkog roda zadanoj imenici. Iako se odgovori ispitanika u svim primjerima ne slažu, a trebali bi ako je određenje gramatičkog roda jednoznačno objašnjeno svima tijekom obrazovanja (i više od jednoga puta) onda nailazimo na već prije spomenutu problematiku. Naime, razmišljajući o rezultatima postavlja se nekoliko pitanja od kojih su neka:

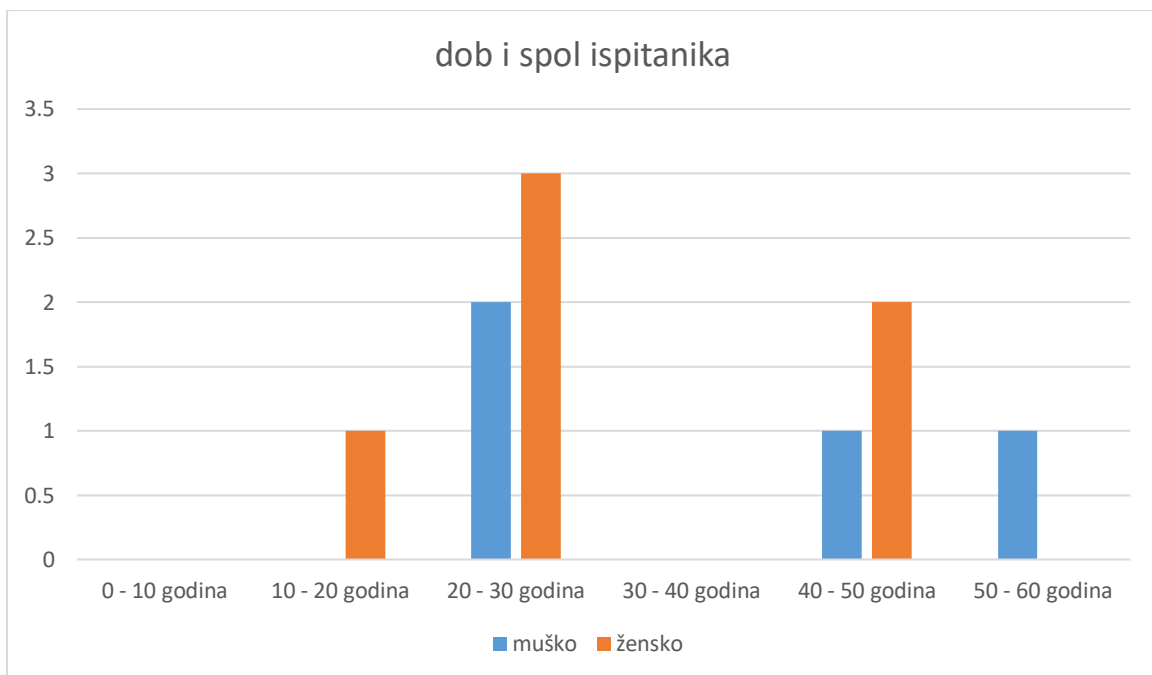
1. Zašto se rezultati razlikuju ako se već godinama nastavna jedinica vezana uz gramatički rod uči na jednak način i ako je gramatika hrvatskoga standardnog jezika temelj za učenje o istom?,
2. Postoji li više načina u određivanju gramatičkoga roda određene imenice? i kao posljednje,
3. Percipiraju li svi govornici hrvatskoga jezika na jednak način gramatički rod kao i samu kategoriju roda? Da bismo barem djelomično mogli odgovoriti na prethodno postavljena pitanja potrebno se ponovno osvrnuti na rezultate i načine kojima su se ispitanici koristili da bi došli do određenoga odgovora. Dakle, ponovno prema dobivenim rezultatima, možemo zaključiti da postoji problematika pri percepciji gramatičkoga roda, a ujedno i njegova razlikovanja od referencijalnoga roda što objašnjavamo u nastavku. Dok jedni ispitanici rod određuju prema pripadnosti sklonidbenoj vrsti odnosno prema nastavku kojemu potom dodaju modifikator muškoga, ženskoga ili srednjega roda, drugi isti određuju prema značenju imenice pri čemu izravno gramatički rod poistovjećuju s referencijalnim rodom. Na temelju toga, zaključujemo kako nejasnoća u razumijevanju više vrsta rodova imenica zapravo ukazuje na to da se ni sami jezikoslovci nisu usuglasili iz čega i proizlazi to da govornici hrvatskoga jezika ni ne mogu

jednoznačno znati odrediti gramatički rod imenici ako općenito kategorija roda sa svim svojim podjelama nije jasno definirana.

5.2. Sociološki aspekt rezultata

U drugom dijelu istraživanja fokus se s određenja gramatičkoga roda u imenica prebacuje na percepciju gramatičkoga roda kao roda koji je ponekad teško odvojiti od referencijalnoga roda kako bi se on kao takav mogao zasebno proučavati. Iz rezultata je vidljivo da je jedan od glavnih problema upravo taj što se gramatički rod nesvjesno zamjenjuje referencijalnim rodom na način da se rod određuje prema značenju imenice. Iz toga nužno proizlazi da se referencijalni rod izjednačava s gramatičkim rodom čime se skreće s pravoga puta pri određivanju gramatičkoga roda imenica. Nadalje, rezultati ukazuju na to da veliku ulogu u određivanju gramatičkoga roda imaju dob i spol ispitanika koji se mogu iščitati iz grafikona koji slijedi:

Graf 4. Prikaz podjele broja ispitanika s obzirom na dob i spol

Kako je istraživanje provedeno na deset ispitanika od kojih je šest ispitanika ženskoga spola i četiri muškoga spola tako se uočava i razlika u mišljenju i načinu određivanja gramatičkoga roda imenicama. Prema tome se vidi da će stariji ispitanici biti skloniji određivati rod prema

pravilu 'zdrava razuma' dok će se mlađi ispitanici voditi pravilima kako ih je obrazovanje učilo – odabirom odgovarajućeg modifikatora muškoga, ženskoga ili srednjega roda zadanoj imenici. Uz navedeno, bitno je spomenuti i činjenicu da iako su se mlađi ispitanici najčešće vodili 'školskim' pravilima da su isto kao i stariji ispitanici istaknuli prisustvo muško-ženske konotacije kod nekih imenica poput *lopuža*, *varalica*, *ikona* i *supermodel* čime se ponovno zaključuje kako je potrebno jednostavnije i preciznije definiranje kategorije roda kao neizostavnog segmenta gramatike hrvatskoga standardnog jezika jer u suprotnom dolazi do komplikacija poput ovakvih ili sličnih uočenih u ovom istraživanju.

Iako se određenje gramatičkoga roda imenicama čini kao maksimum kompleksnosti roda kao kategorije, to i nije baš tako. Zbog toga smo u istraživanje pomoću dijaloga uveli i treći dio, zadatak u kojem smo ispitanicima zadali nekoliko imenica poput *kolega*, *varalica*, *mladež* i *supermodel*, ali ovaj put imenice iz jednine trebaju prebaciti u množinu te im potom odrediti gramatički rod na način da imenici u množini pridruže glagol u odgovarajućem obliku. Ispitanici postavljaju neka od sljedećih pitanja: 1. Zašto dolazi do razilaženja u rješenjima? i 2. Kako jedna imenica u jednini može biti jednoga gramatičkoga roda, a u množini drugoga? dok mi prema dobivenim rezultatima uočavamo nepodudaranje s prethodnim rješenjima gramatičkih rodova. Na temelju toga, iznosimo sljedeće objašnjenje: Barić navodi kako govornici nisu svjesni ovoga problema u razlikovanju gramatičkoga roda u broju sve dok se takav postupak ne javi u tekstu, a da se tek tada opaža narušavanje u sustavu izražavanja. Također, kao jedan od glavnih razloga ističe problem apozicije (Barić: 1987: 16). Za koju navodi da se ne treba uvijek slagati s imenicom u rodu (*rijeka Bosut*, *rijeka* – ž. r., *Bosut* – m. r.). Nakon toga, objašnjava razliku između dviju rečenica koje su gramatički skladne. U rečenici: „Bosut je lijep“, predikat (*je lijep*) se slaže sa subjektom (*Bosut*), a u drugoj rečenici: „Rijeka Bosut je lijepa“, nositelj sročnosti nije više subjekt odnosno vlastito ime već apozicija (*rijeka*) zbog čega i dolazi do razlike u gramatičkom rodu (Barić, 1987: 16). Ista je situacija prisutna i u zadatku koji su ispitanici rješavali.

6. Odnos roda, gramatike i leksika

Navedenim definiranjem rodova dolazimo do zaključka kojeg ističe i Breglec, u djelu *Rod, spol i žena u hrvatskome jeziku*: „Primjere rodnih stereotipa i seksizama nikako ne možemo

tražiti u području gramatike jer je jezik zatvoren sustav koji funkcionira po svojim unutarnjim pravilima, a kategorija gramatičkoga roda nema puno veze s referencijalnim spolom“ (Breglec, 2015: 207). U tom slučaju, gramatika je u potpunosti lišena optužbi o prenošenju diskriminativnih predodžbi dok se u leksiku ističe njihova prisutnost. Tako su u leksiku prisutne leksičke jedinice poput ustaljenih sintagmi, frazema, poslovice i pojedinačnih leksema koje same nisu seksističke, ali seksistička može biti njihova uporaba i leksikografska obrada (Breglec, 2015: 207).

Nadalje, ističemo kako postoji povezanost između kategorije roda, gramatike i leksika te da se ista ne može zanemariti jer ipak ista uvelike utječe na percepciju kategorije roda odnosno gramatičkoga te uz njega nužno vezana referencijalnoga i leksičkoga roda. Navedeno potvrđuju i rezultati provedena istraživanja koji ukazuju i na veliku problematiku razumijevanja same kategorije roda. Zato u ovom trenutku glavnu ulogu u hrvatskom jeziku i imaju jezikoslovci na koje se najvećim dijelom i stavlja veliki pritisak upravo zbog toga što ih se poziva da razriješe već od davnina prisutnu problematiku definiranja, razlikovanja i određivanja rodova kako bi govornici hrvatskoga jezika bez srama i straha od pogreške te ikakvih nedoumica mogli sa sigurnošću sudjelovati u širenju hrvatskoga jezika na buduću mladu naraštaj.

7. Zaključak

Analizom zadane literature dolazimo do zaključka da se sav trud proučavanja, mnogih lingvista, isplatio jer se došlo do spoznaje o postojanju i razlikama između triju vrsta rodova. Uočilo se da je razvoj teorija o kategoriji roda, kako u društvu tako i u formiranju jednoznačnih pravila u gramatikama, vrlo složen proces koji je stoljećima trajao te koji se vremenski isto toliko pokušava riješiti jer je jezik odraz kulture neke društvene zajednice te kao takav utječe na naša razmišljanja. Važno je istaknuti ulogu jezikoslovaca koji su sastavljači rječnika i priručnika poput Anića jer svojom leksikografskom obradom i radom utječu na formiranje mišljenja određene društvene zajednice. Pri proučavanju shvatili smo da je izrazito važno spomenuti i dva provedena te u ovom radu istaknuta istraživanja kojima se došlo do različitih zaključaka kojima se upozorilo na kompleksnost kategorije roda te nužne potrebe za pojednostavljivanjem iste zbog lakša shvaćanja i smanjenja broja nejasnoća u hrvatskome standardnom jeziku.

8. Sažetak

Ovim završnim radom definirana je kategorija roda. Definirani su pojmovi triju vrsta rodova, gramatičkog, leksičkog i referencijalnog. Istaknut je odnos roda i gramatike, odnosno leksika. Objasnen je povijesni utjecaj na nastanak teorija o rodu te njegova formiranja i ukorjenjivanja na području Hrvatske. Potvrđena je postavljena pretpostavka na početku rada prema kojoj velikoj većini ljudi pa i kolicini govornika hrvatskoga standardnog jezika razlikovanje vrsta rodova kao i određenje gramatičkoga roda pojedinim imenicama predstavlja izvjestan problem. Uočena je i izrazito važna uloga jezikoslovaca, kako u samom definiranju pojmova, tako i u razumijevanju te povezivanju istih.

Ključne riječi: gramatički rod, leksički rod, referencijalni rod, istraživanje

9. Summary

This final thesis defines the category of gender. The concepts of three types of gender, namely grammatical, lexical, and referential, are defined. The relationship between gender and grammar, as well as vocabulary, is highlighted. The historical influence on the development of gender theories and their establishment in the Croatian context is explained. The initial assumption made at the beginning of the work, that distinguishing between gender types and determining the grammatical gender of nouns represents a certain problem for the vast majority of people, including Croatian standard language speakers, has been confirmed. The extremely important role of linguists, both in defining concepts and in understanding and connecting them, has also been observed.

Keywords: grammatical gender, lexical gender, referential gender, research

10. Literatura

Barić, Eugenija. Mocijski parnjaci i njihova upotreba. *Rasprave Zavoda za jezik* 13 (1987.)

Baron, Dennis. 1986. *Grammar and Gender*. New Haven - London: Yale University Press.

Breglec, Zrinka. 2015. Rod, spol i žena u hrvatskome jeziku. *Jat: časopis studenata kroatistike*, Vol.1, No.2 Ožujak 2015.

Dahl, Östen. 2004. *The Growth and Maintenance of Linguistic Complexity*. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Jespersen, Otto. 1969. *Language. Its nature, development and origin*. London: Allen & Unwin.

Marković, Ivan. 2018. *Uvod u jezičnu morfologiju*. Zagreb: Disput, 2018.

Mažuranić, Antun. 1859. *Slovnica Hèrvatska. Dio I. Rěčoslovje*. Zagreb: Vlastita naklada. [Pretisak: Zagreb 2008]

Pišковиć, Tatjana. 2013. Hrvatski gramatički rod kao kulturem. *FLUMINENSIA: časopis za filološka istraživanja*, Vol.24, No.2 Siječanj 2013.

Pišковиć, Tatjana. 2011. *Gramatika roda*. Zagreb: Disput, 2011.

Internetski izvori:

<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=53130> (Pristupljeno: 2. 9. 2023.)

Slikovni primjeri:

<https://vividmaps.com/gender-european-languages/> (Pristupljeno: 2. 9. 2023.)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Lana Kokoškov, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce hrv. jez. i knjiž. pedagogije, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mojega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 19.9.2023.

Potpis

Lana Kokoškov

Izjava o pohrani završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada (podcertajte odgovarajuće) u Digitalni repozitorij Filozofskog fakulteta u Splitu

Student/ica: Laura Kološleu
Naslov rada: Kategorija roda - između morfologije i sintakse
Znanstveno područje: lingvističke znanosti
Znanstveno polje: filologija
Vrsta rada: završni rad

Mentor/ica rada:

dr. sc. Tanja Brešan Ančić, izv. prof.

(ime i prezime, akad. stupanj i zvanje)

Komentor/ica rada:

/

(ime i prezime, akad. stupanj i zvanje)

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

dr. sc. Anita Runjić-Stoilova, red. prof.

dr. sc. Tanja Brešan Ančić, izv. prof.

dr. sc. Marijana Tavelić Čurlić, red. prof.

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada (zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude:

a) rad u otvorenom pristupu

b) široj javnosti, ali nakon proteka 6 / 12 / 24 mjeseci (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).

(zaokružite odgovarajuće)

Split, 19.9.2023.

Potpis studenta/studentice: Laura Kološleu